

*Kunnasta on moneksi*

Nykyisen Suomen aluetta ja hallintoa on jäsennetty keskiajalta lähtien monin tavoin. Vanhoista heimoalueista hahmottui historiallisia *maakuntia*, esimerkiksi Suomi, Häme ja Karjala. *Suomi* tarkoitti vanhoina aikoina nykyistä Varsinais-Suomea. Heimoalueet olivat sekä hallinnon että tavallisen ihmisen todellisuutta. Asuinalueen ohella heimoon kuulumisen tuntomerkkejä olivat maakunnalle ominainen kulttuuri ja kielenparsa. Esimerkiksi hämäläinen muotoili sanottavansa pitkästi ja perusteellisesti, kun taas suomalainen lyhenteli sananmuotoja ja nakutti niitä peräkkäin kiivaaseen tahtiin.

Kirkon näkökulmasta Suomi oli yksi *hiippakunta*, jonka pääkaupunki oli Turku. Mikael Agricola kirjoitti Uuden testamenttinsa esipuheessa vuonna 1548, että koko hiippakuntaa kutsuttiin Suomen maaksi sen takia, että Suomi oli ikään kuin muiden maakuntien äiti ja Turussa oli maakunnan emäkirkko ja piispanistuin. Hiippakunta jakautui paikallisten pappismiesten johtamiin *seurakuntiin*.

Maallinen valta jakoi Suomen *lääneiksi*, joiden nimitys on keskiaikainen ruotsalainen laina. Lääniä pienemmät hallintoalueet olivat *kihlakuntia*. Niitä on aivan ilmeisesti ollut jo ennen kuin Suomi liitettiin virallisesti Ruotsiin, sillä vastaava nimitys *kihelkond* tunnetaan Virosta jo 1200-luvulta kirkkopitäjän tai seurakunnan nimityksenä. Sen sijaan Suomessa *kihlakunta* on ollut maalliseen hallintoon liittyvä verotus- ja lainkäyttöalueen nimitys. Ikäsuhteista kertoo myös nimi: *kihla*-sana ei ole ruotsalainen vaan vanhempi germaaninen laina, joka on alun perin merkinnyt panttia tai panttivankia. Panttivankien ottaminen oli entisaikaan käypä keino taata liittolaisen tai alamaisen uskollisuus.

*Kunta* on joko ikivanha perintösana tai hyvin vanha laina, mutta vanhoina aikoina sitä ei yleensä ole käytetty itsenäisenä sanana vaan erilaisten yhdyssanojen jälkiosana. Se itsenäistyi vasta 1860-luvulla, kun paikallishallintoa uudistettiin erottamalla kirkollinen ja maallinen hallinto eli *seurakunnat* ja *kunnat* toisistaan. *Maakunnat* ovat viime aikoina olleet hieman epämääräisiä suunnittelun ja kehittämisen yksiköjä, mutta meneillään oleva aluehallintouudistus antaa aiheen olettaa, että myös *maakunta*-termi saa meidän aikoinamme uuden, jämäkästi määritellyn sisällön.